

Historioitsijat keskustelevat toistensa ohi?

Vastaus Michelsenille ja Särkikoskelle

Petri Paju

Voi tätä ns. tieteellisen keskustelun tasoa. Professori Karl-Erik Michelsen ja DI, YTL, tutkija Tuomo Särkikoski kirjoittivat vastineen (*Tieteessä tapahtuu* 6/2006) kirja-arviooni (*TT* 5/2006) teoksesta *Suomalainen ydinvoimalaitos*. Asiallisen kritiikkiin vastaamisen sijaan he ovat keksineet tykittää ylipäänsä jonnekin ja toistavat nimeäni (18 kertaa) niin kuin kriittinen palaute sillä menisi pois.

Temppuja on monia. Michelsen ja Särkikoski tekevät minun yksittäisistä lauseistani päätelmiä mielipiteistäni ja näkemyksistäni, he johdattavat keskustelun haluamaansa ja arvioni kannalta epäoleelliseen suuntaan sekä rakentavat vihollis-

kuvan, jonka mukaan edustan kriittistä marxismia, joka tuomitsee heidän oikeat työtapansa. Tätä hullunkurista ja jo syntyessään ajan hampan pahasti puremaa olkinukkea he sitten sohivat ilmeisesti teräviksi luulemillaan lauseilla.

Yritin tehdä vakavan arvion, paneutua heidän teokseensa ja esittää tasapuolista kritiikkiä. Kehuin kirjaa sen hyvistä puolista. Vedin yhteen: ”Totta kai *Suomalainen ydinvoimalaitos* syventää merkittävästi lukijan tietämystä kotimaisesta ydinvoiman tuotannon kehityksestä.”

Lisäksi on mahdollista ymmärtää myönteisessä hengessä se, että heidän teoksensa avulla on nostettavissa keskusteluun suomalaisuuden ja teknologian rinnakkainen rakentaminen, mut-

ta tuo mahdollisuus jää kirjoittajilta käyttämättä. Pikemminkin nyt saa vaikutelman, että he ovat kirjoittaneet jossakin määrin paremman kirjan kuin tajuavat. Vielä haluan lisätä, että itse olisin tyytyväinen, jos joku arvioisi näkyvästi tutkimusryhmämme uuden *Välimuistiin kirjoitetut* -kirjan tietotekniikan kulttuurihistoriasta Suomessa. Vastapalveluksena he ovat lukeneet arvioni huolimattomasti ja kuvitelleet omiaan.

*

Michelsen ja Särkikoski arvelevat minun karsastavan yksityistä tutkimusrahoitusta ja edustavan jotakin kummaa perinteistä historian tutkimusta, joka jäljempänä vastineessa liitetään vasemmostaoltoon tiedepoliitikassa 1970-luvulla ja kriittisiin marxisteihin. Kirjoittajien mielikuvitustulkinta johtui lauseesta, jossa totesin että kirjan maksaja on ilmeisesti Fortum Oyj.

Minun olisi pitänyt olla tarkempi, mutta arvostelun pituus pakotti lyhyeen ilmaisuun. Tarkoitin, että kirjan esipuheessa kirjan maksaja on ilmaistu sen verran epämääräisesti, että jouduin päättämään. Epämääräinen ilmaisu esipuheessa jättää tilaa epäillä, että asiassa on jotakin salailtavaa tai vaiettavaa. Sähköpostikeskustelussa Michelsen kertoi, että hän on tehnyt *Suomalainen ydinvoimalaitos* -kirjaa myös Suomen Akatemian palkalla. Tätä hän ei kuitenkaan mainitse esipuheessa.

Tästä rahoitusaiheesta keskustelimme hiljattain Agricola-historiaverkon kirja-arvioiden keskustelupalstalla. Olen yksinkertaisesti eri mieltä Michelsenin kanssa. Huvittavaa kyllä, että kun huomataan valtion omistus Fortumista ja Suomen Akatemian tuki, niin kritisoin arviossa pääosin julkisella rahalla tehtyä historiahanketta! Myttyyn meni vastineen viholliskuva minusta.

Ymmärrän nyt, kuinka herkkä paikka tutkimusrahoitus on tilaushistorioiden tekijöille. Missään tapauksessa en pyrkinyt yleistämään tulkintaani arvioitavasta kirjasta kaikkeen tilattuun historiankirjoitukseen. Sen sijaan uskon, että kaikki, siis myös julkinen, tutkimusrahoitus vaikuttaa tutkimukseen (aiheenvaihtoa on ehkä selkein ja tärkein vaikutus), ja siksi rahoitus tulee merkitä teokseen näkyviin, jotta lukija voi arvioida ovatko tutkijat pystyneet itsenäiseen työhön.

Vastineen kirjoittajien huolimattomuutta osoittaa, että he väittävät minun kirjoittaneen heidän kirjansa kahden luvun lähdeviitteitä koskien, että ”suurin osa” on sitä ja tätä, kun tosiasias-
sa kirjoitin ”suuri osa”. Ja tällä perusteella he

naljailevat minun matematiikan taidoissani olevan parantamisen varaa!

Kirjoittajat kertovat vastineessaan, että eivät ole ehtineet viitata uusiin tutkimuksiin ydinvoiman historian alalta, koska kirjoittivat kirjan jo 2000-luvun alussa. Lähdeluettelossa loistaa kuitenkin poikkeuksena Allan Tiitan *Suomen Akatemian historia* vuodelta 2004, joten aivan mahdotonta viittausten tekeminen vuoden 2000 jälkeen ei liene ollut. Muistan, että juttelin Michelsenin kanssa atomihistoriasta vuonna 2001 konferenssissa Kaliforniassa. Lähetin seuraavana vuonna hänelle yhden kirjoitukseni aiheesta, ja hän pyysi lisää sähköpostitse vuonna 2003.

Vastineessa todetaan lisäksi, ettei kaikkea luettua tarvitse kirjata lähdeluetteloon. Näin varmaankin on, mutta kehotan kirjoittajia miettimään, haluavatko he samaa toimintatapaa sovellettavan jatkossa myös omiin julkaisuihinsa.

Arvostelin kirjaa siitä, että Erkki Laurilaa ei ollut tutkittu kriittisesti. Vastineessa kirjoittajat argumentoivat Laurilan olleen sankari, vaikka muka toista väitin. Vaan kuin en väittänyt. Michelsen ja Särkikoski ovat ymmärtäneet, että en usko Laurilan suureen merkitykseen heidän kirjansa kohteessa. Päinvastoin, mutta lisäksi uskon Laurilan työn (ainakin yleisesti) olleen vielä merkittävämpi kuin Michelsen ja Särkikoski kertovat. Käsitykseni perustuu kuitenkin Laurilan toimien (ml. tekstien) kriittiseen luentaan ja niiden taustateorialtaan toisenlaiseen, laajalaiseen, tulkintaan (ks. lisää arvioni viitteestä *Paju* 2006). Heidän kirjassaan kritisoin sitä, että tulkinta Laurilasta vaikuttaa tehdyn melko epä-kriittisesti, esimerkiksi Laurilan tekstit sellaisinaan uskoen eikä tulkinta siten ole niin vahva, että sen perusteella voisi täysin uskottavasti esittää heidän esittämiään väitteitä.

*

Hieman yllättäen olin ymmärtänyt kirjan suomalaisuus-teeman monimutkaisemmin ja syvällisemmin kuin mitä kirjan kirjoittajat olivat tarkoittaneet. Heillä oli kirjaa tehdessään ja vastineestakin päätellen on melko yksinkertainen ja suoraviivainen käsitys siitä, mitä oli ja on suomalainen teknologia (jonka käsityksen taustalla tosin lymynnee kansallinen teknologinen tyyli -käsite, esim. Thomas Hughesilta), kun taas itse luin teemaa väitöskirjaa varten tutkimaan teknologian kulttuurisen rakentumisen tarkastelun kautta ja käyttäen apuna ajatusta kansakunnasta kuviteltuna yhteisönä (Benedict Anderson).

Omassa lähestymistavassani ydinvoiman yhdistäminen kansallisen identiteetin tarkasteluun Ranskassa (Gabrielle Hechtin kirja) on tärkeä esimerkki ja rinnakkaistapaus, kun taas Michelsen ja Särkikoski katsovat, että Hechtin tutkimus ei ollut heille relevantti – sehän koskee eri maata eikä konkreettisia yhteyksiä löydy!

Vaikuttaa siltä, että yritämme keskustella kahdella kielellä. Yleisemmin kiinnostavaa lienee, mistä tässä on kysymys. Ainakin on kysymys kahdesta erilaisesta tavasta ymmärtää ja tutkia historiaa. Omaan taustaani kulttuurihistorian tutkijana sisältyy sellainen tutkimustapa, jossa historian tutkimukseen kuuluu myös keskustelu muun tutkimuksen kanssa ja tutkimusten oletusten, tausta-ajattelun ja tulosten eksplikointi sekä kriittinen arviointi.

Suomalainen ydinvoimalaitos on tehty toisin. Se edustaa tutkimustapaa, jossa arkisto- ym. lähteet saavat kertoa omaa, etuoikeutettua tarinaansa eikä muuta tutkimusta ole tarpeen huomioida.

Tästä syystä kirjoittajat eivät myöskään näe yhtäläisyyksiä ulkomaiseen tutkimukseen pintaa syvemältä, vaikka sieltä (kansainvälisen keskustelun seuraamisen kautta) on kenties saatu vaikutteita, joita ei ole edes huomattu tai ei ainakaan selvitetä lukijalle.

Lopuksi Michelsen ja Särkikoski olettavat, että mustamaalaan heitä ydinvoiman sanansaattajiksi. Totesin kuitenkin vain, miten heidän rivienvälinsä ymmärsin. Onneksi maailma on muuttunut viime vuosikymmenten vastakkainasetteluista: nykyään voinee neutraalisti todeta, että jotkut henkilöt kannattavat ydinvoimaa, tai että heidän tekstinsä voi lukea niin, eikä se heitä pahenna. Vaikka Michelsen ja Särkikoski eivät vastineessa ilmaise kantaansa täysin yksiselitteisesti, luulen että olemme suunnilleen samaa mieltä ydinvoiman tarpeellisuudesta.

Kirjoittaja on fil. lis. ja tutkija Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineessa.

Otsikkokorjaus

Tieteessä tapahtuu -lehdessä 6/2006 julkaistussa Raimo Lehden artikkelissa otsikko oli teknisen lapsuksen vuoksi muuttanut tarkoittamattomasti muotoaan. Otsikon olisi pitänyt olla muodossa

”Kuuliaisuuden loukku. Jesuiitat ja Maan liikumisen probleemi 1600-luvulla”, ei ”Kuuliaisuuden pelko”.

APURAHA

Suomalais-Ugrilainen Seura julistaa haettavaksi Albert Hämäläisen rahastosta apurahan, jonka suuruus on 7000 euroa. Apuraha on tarkoitettu Itä-Venäjällä asuvien suomensukuisten kansojen tutkimukseen. Se myönnetään ensisijaisesti etnografiseen hankkeeseen, mutta muunkin alan tutkimus voi tulla kysymykseen.

Vapaamuotoiset hakemukset, joihin tulee liittää toimintasuunnitelma, CV, selvitys suoritetuista opinnoista sekä mahdolliset suositukset, pyydetään toimittamaan seuran postiosoitteeseen (PL 320, 00171 Helsinki) tai suoraan sihteerille 31.10.2006 mennessä. Päätös apurahan saajasta tai saajista ilmoitetaan seuran yleisessä kokouksessa 17.11.2006.

Lisätietoja sihteeriltä, puh. 09295 3174 tai 662 149 tai sähköpostitse:
paula.kokkonen@helsinki.fi
www.sgr.fi